

ШИҢГЭЭТТИНГЕН КУР ЧЕР, ДИДИМ СОРУКТУГ КИЖИЛЕР

ШАГ ШААНДАН БЭЭР-ЛЕ КУРУГ ЧЫТКАН ЧЕРЛЕРДЕ ЧУС-ЧУС СОВХОЗТАР ӨЗҮП ҮНГЕН, ҮЛЕТПҮР БУДУРУЛГЕЛЕРИН ТУТКАН, АМГЫ ҮЕНИҢ ЭРТЕМ ТӨПТЕРИН ОРГАНИЗАСТААН. ОЛ ЧОРУК ЧҮРТТҮҢ ЧӨӨН ТАЛАЗЫНГА ЧАА УЛУГ ТАРАА БААЗАЛАРЫН ЧҮГЛЕ ТУРГУСКАН ЭВЕС, ХАРЫН КАЙГАМЧЫК УЛУГ РАЙОННАРЫН БУГУ ХЕВИРИН, ЭКОНОМИКАЗЫН, КУЛЬТУРАЗЫН ҮНДЕЗИНИ-БИЛЕ ӨСКЕРТКЕН.

(Кур черлерни шиңгээдил ааганымың 20 чыл оро-бисе гол-баштыр Алма-Атага болган байырма гуулаа Л. И. Брежневтин чууагыннан).

КУР ЧЕРНИҢ ХАЙЫРАЛЫ

Коммунист партияның тура-соруун баураар, кур болгаш куруккан черлерни шиңгээп эгезээр 1954 чылда Чөөн-Хемчик районда «Коммунист орук» колхозту (амгы «Чыраа-Байык» совхоз) дарга-лап турган мен. Ол чылын СССР-ниң Дэди Советинин депуатинга сонугдар аас-кежик мено баа таварышкан.

Кур черлерни шиңгээдирин бистин чурутувса бот-тадырлар чорук чурттуң будурукчу күстери хөгжүдериң эрге-ажыктарына чуртта калабак, делдем үнүш-дүжүктүр черлерни ажыглаары хайдырар.

Колхозтун экономиказы быжыккан. Ниитивид маалың байы шапканы-биле өскөн. Көдө суурлар үш чыл дүргүзүлдө таптыгымас кылдыр чурттыган. Оң соонда «Коммунист орук» колхоз «Чыраа-Байык» совхоз бо-лу берген.

Эки чыткан эгерттирес кур черлерни шиңгээдирине таварыш турган бергесер совет уаустун тура-соруукчу чүткүдүге доктар бооп шыдаван. Чаа-чаа үлетпүр чер-лери, хоорайлар, колхозтар, совхозтар, орук-харылаа немей туттуган. Ол чорук кур черлерни чедимкинниң шиңгээдирин хайдырар.

Кур черлерни шиңгээдирин чылаа Тывага баа налбарган. Чөөн-Хемчик районда Дагыр-Шеминин, Борбак-Тадым, Харакангы-Дагын, Улуг-Ховунуң чүдө мал одарына ажыглагынын турган кур черлерин план баураар шиңгээдирин эгезээр чүе. Улуг-Ховуну андырды, тарылаага ажылап туруушта, чамдык кижилер удурадына, «Улуг-Ховуну андара бөрге кайы боор, мал одары чер болган. Сокаан көрдүр»-ден турган. Ол эпитер оң соолду бот-тарын буруузу минин, кур черлерни шиңгээткенин уауг ужу-дуалын ханын-биле билген. 1954-1955 чылдарда чүдө Улуг-Ховунда 3200 га кур чер шиңгээткен. Оң дараалында чылдарда Ак-Хавын делем кур чер-лери таралдан апарган. «Коммунист орук» колхозтун тарылаа шөдү 4000 га турган-ды кур черлерни шиңгээдирин соонда 8000 га чедир налбарган. Тараа будурагези өскөн. Бар кеткери ошаптыр ортум-дук дүжүт 16 пентер чедир турган.

Кур черлерни шиңгээдирин чылаа Тывага баа налбарган. Чөөн-Хемчик районда Дагыр-Шеминин, Борбак-Тадым, Харакангы-Дагын, Улуг-Ховунуң чүдө мал одарына ажыглагынын турган кур черлерин план баураар шиңгээдирин эгезээр чүе. Улуг-Ховуну андырды, тарылаага ажылап туруушта, чамдык кижилер удурадына, «Улуг-Ховуну андара бөрге кайы боор, мал одары чер болган. Сокаан көрдүр»-ден турган. Ол эпитер оң соолду бот-тарын буруузу минин, кур черлерни шиңгээткенин уауг ужу-дуалын ханын-биле билген. 1954-1955 чылдарда чүдө Улуг-Ховунда 3200 га кур чер шиңгээткен. Оң дараалында чылдарда Ак-Хавын делем кур чер-лери таралдан апарган. «Коммунист орук» колхозтун тарылаа шөдү 4000 га турган-ды кур черлерни шиңгээдирин соонда 8000 га чедир налбарган. Тараа будурагези өскөн. Бар кеткери ошаптыр ортум-дук дүжүт 16 пентер чедир турган.

Кур черлерни шиңгээдирин чылаа Тывага баа налбарган. Чөөн-Хемчик районда Дагыр-Шеминин, Борбак-Тадым, Харакангы-Дагын, Улуг-Ховунуң чүдө мал одарына ажыглагынын турган кур черлерин план баураар шиңгээдирин эгезээр чүе. Улуг-Ховуну андырды, тарылаага ажылап туруушта, чамдык кижилер удурадына, «Улуг-Ховуну андара бөрге кайы боор, мал одары чер болган. Сокаан көрдүр»-ден турган. Ол эпитер оң соолду бот-тарын буруузу минин, кур черлерни шиңгээткенин уауг ужу-дуалын ханын-биле билген. 1954-1955 чылдарда чүдө Улуг-Ховунда 3200 га кур чер шиңгээткен. Оң дараалында чылдарда Ак-Хавын делем кур чер-лери таралдан апарган. «Коммунист орук» колхозтун тарылаа шөдү 4000 га турган-ды кур черлерни шиңгээдирин соонда 8000 га чедир налбарган. Тараа будурагези өскөн. Бар кеткери ошаптыр ортум-дук дүжүт 16 пентер чедир турган.

Кур черлерни шиңгээдирин чылаа Тывага баа налбарган. Чөөн-Хемчик районда Дагыр-Шеминин, Борбак-Тадым, Харакангы-Дагын, Улуг-Ховунуң чүдө мал одарына ажыглагынын турган кур черлерин план баураар шиңгээдирин эгезээр чүе. Улуг-Ховуну андырды, тарылаага ажылап туруушта, чамдык кижилер удурадына, «Улуг-Ховуну андара бөрге кайы боор, мал одары чер болган. Сокаан көрдүр»-ден турган. Ол эпитер оң соолду бот-тарын буруузу минин, кур черлерни шиңгээткенин уауг ужу-дуалын ханын-биле билген. 1954-1955 чылдарда чүдө Улуг-Ховунда 3200 га кур чер шиңгээткен. Оң дараалында чылдарда Ак-Хавын делем кур чер-лери таралдан апарган. «Коммунист орук» колхозтун тарылаа шөдү 4000 га турган-ды кур черлерни шиңгээдирин соонда 8000 га чедир налбарган. Тараа будурагези өскөн. Бар кеткери ошаптыр ортум-дук дүжүт 16 пентер чедир турган.

Хере базымнар

Кур болгаш куруккан чер-лерни массалык-биле шиңгээдирин алдырине совет тараа-лардыр килерден бээр чээрби чыа оо болуп турар. Бо хун ол үеке хун көрүндүгү эгезээр хей күчүдөр сагындары ийер-дир.

Мөөн даргалар турганым «Тилелге» колхозту (амгы «Тилелге» совхоз) 1954 чылда тараалда ажил-агы деп санаар барымдаа чок турган. Чүге дээрге бистин тарылаа шөдүсү чүдө 380 гектар. Колхозтун бодууну техника-сы баа турбаан. Чүге чыгыс бодун чартык тоонамың автомашиналар турдуус. Трактор, комбайн биске чок. Ыччаларда Кызылдыңа көдөр станицаны машина-трактор станицаны чер ажилы кылдырып бистин хандырып турган чүдө. МТС-тин директору эш Мисеен-биле оң политика талаан-биле ораактыкы эш Шомо алор бистин колхозка болдуар арга-биле дуалдап, тараавысты тарып, колпи, бастырып берип турган. Бисе тараа курларды чер безин найда боор.

1957 чылда МТС-терге турган техникамы колхозтарга болгаш совхозтарга шилчидир бергени кур черлерни шиңгээдирин калбартырына болгаш чер ажилы улам хөгжүдериңге үндөсн эргилде болган. Ыччаларда турган «Тилелге» колхоз ам механистаттыгтан үдүт тараалан советтин хоз-биле кылдыр ажилы барык чок болган. Бистин тараа шөлдөргө ош-он тракторлар, комбайннар, автомашиналар ажилдан турар. Чапар урезинин селкаже уураы, бастырган тарааны комбайндан шалчы соорттуру, арылаары, кургалды шуту механистаттыганын.

Колхозтун нол транспорту элт, төсө турган. Сиген, тараа ажилына элт маалында-лар кол күш болуп турду. Тараа урезинин селкаже тараа-ларын шалчы соорттуру терселе-дик соорттуру, тараа арылаар машиналары хоз-биле хөдөлдүр чүе. Шалдырже Чедимкин-чидеге тогерин болаан-даа хөдө чок. Транспорт чок бол-гында, тараа шөлдөгү адекти-деа, минералдык чедимкин-дери-даа чедирин тогеринин аргаы турбаан.

Кур черни шиңгээдирин эгезээр чүе. Улуг-Ховуну андырды, тарылаага ажылап туруушта, чамдык кижилер удурадына, «Улуг-Ховуну андара бөрге кайы боор, мал одары чер болган. Сокаан көрдүр»-ден турган. Ол эпитер оң соолду бот-тарын буруузу минин, кур черлерни шиңгээткенин уауг ужу-дуалын ханын-биле билген. 1954-1955 чылдарда чүдө Улуг-Ховунда 3200 га кур чер шиңгээткен. Оң дараалында чылдарда Ак-Хавын делем кур чер-лери таралдан апарган. «Коммунист орук» колхозтун тарылаа шөдү 4000 га турган-ды кур черлерни шиңгээдирин соонда 8000 га чедир налбарган. Тараа будурагези өскөн. Бар кеткери ошаптыр ортум-дук дүжүт 16 пентер чедир турган.

Кур черни шиңгээдирин эгезээр чүе. Улуг-Ховуну андырды, тарылаага ажылап туруушта, чамдык кижилер удурадына, «Улуг-Ховуну андара бөрге кайы боор, мал одары чер болган. Сокаан көрдүр»-ден турган. Ол эпитер оң соолду бот-тарын буруузу минин, кур черлерни шиңгээткенин уауг ужу-дуалын ханын-биле билген. 1954-1955 чылдарда чүдө Улуг-Ховунда 3200 га кур чер шиңгээткен. Оң дараалында чылдарда Ак-Хавын делем кур чер-лери таралдан апарган. «Коммунист орук» колхозтун тарылаа шөдү 4000 га турган-ды кур черлерни шиңгээдирин соонда 8000 га чедир налбарган. Тараа будурагези өскөн. Бар кеткери ошаптыр ортум-дук дүжүт 16 пентер чедир турган.

ЧУРУКТА: анык механизаторлар Анатолий Куулар биле Валерий Сандык сеп-телгеде ажиллап турар. Бо анык механизатор хунуң улуг-нормазын үргүлчү алып күүседип келген.

ЧААГАЙ БОДАРАЛ

Кур-Чер (Целинное) суур-нун баштайгы ады—Челернин, Суг-Бажы. Кыргынарнын саа-тышкыны-биле алдыр, анык-агыл шанда өртөз даамалың бичи бажынчыгай турган. Суг-Бажынн домас суунун кыдында ол бажынчыгай кыштын чыккылаа соотунда чин төөп, аян кылып чоран кижилер санмарлажип ховар турган. Ужу-кылыкта кара-кытпес ол делем девикээрге кым-даа тараа тарып, андыр-торлар С. Селек-Доржу, А. Хо-валды, «Чыраа-Байык» совхоз-та, «Октябрь» чылың колхоз-та тракторист М. Доу-ма, С. Шугур-оол, «Селхоз-техника» салбарында дар-ган Х. Дырткы-оол, СӨКП-ниң XXII съездин атыр совхоз-та механик Х. Очур-оол болган ош-даа өскөдери алап болур.

Кур-Чер (Целинное) суур-нун баштайгы ады—Челернин, Суг-Бажы. Кыргынарнын саа-тышкыны-биле алдыр, анык-агыл шанда өртөз даамалың бичи бажынчыгай турган. Суг-Бажынн домас суунун кыдында ол бажынчыгай кыштын чыккылаа соотунда чин төөп, аян кылып чоран кижилер санмарлажип ховар турган. Ужу-кылыкта кара-кытпес ол делем девикээрге кым-даа тараа тарып, андыр-торлар С. Селек-Доржу, А. Хо-валды, «Чыраа-Байык» совхоз-та, «Октябрь» чылың колхоз-та тракторист М. Доу-ма, С. Шугур-оол, «Селхоз-техника» салбарында дар-ган Х. Дырткы-оол, СӨКП-ниң XXII съездин атыр совхоз-та механик Х. Очур-оол болган ош-даа өскөдери алап болур.

Кур-Чер (Целинное) суур-нун баштайгы ады—Челернин, Суг-Бажы. Кыргынарнын саа-тышкыны-биле алдыр, анык-агыл шанда өртөз даамалың бичи бажынчыгай турган. Суг-Бажынн домас суунун кыдында ол бажынчыгай кыштын чыккылаа соотунда чин төөп, аян кылып чоран кижилер санмарлажип ховар турган. Ужу-кылыкта кара-кытпес ол делем девикээрге кым-даа тараа тарып, андыр-торлар С. Селек-Доржу, А. Хо-валды, «Чыраа-Байык» совхоз-та, «Октябрь» чылың колхоз-та тракторист М. Доу-ма, С. Шугур-оол, «Селхоз-техника» салбарында дар-ган Х. Дырткы-оол, СӨКП-ниң XXII съездин атыр совхоз-та механик Х. Очур-оол болган ош-даа өскөдери алап болур.

1947 чыл. Чедер-Хөлдүн кавызына чурттап чоран артар кужун калып, колхоз организастаннар. Олар бот-тарынн куезин илергейлеп, колхозун «Тилелге» деп чаа-гай ат-биле адап алганнар. Алдан амыр өргөсүнү жүжү катчы келгениниң соолдуге, делги өртөз даамалың ба-жынчыгай турган черге суур-жау тургустуна берген. Анаа трактор-биле хөдөлдүр элек-три станицаны туттуган соонда Илчинин лампочкалары бажынчыгай чыры берген бол-гаш чаа амыралдын олаа салдырар.

1947 чыл. Чедер-Хөлдүн кавызына чурттап чоран артар кужун калып, колхоз организастаннар. Олар бот-тарынн куезин илергейлеп, колхозун «Тилелге» деп чаа-гай ат-биле адап алганнар. Алдан амыр өргөсүнү жүжү катчы келгениниң соолдуге, делги өртөз даамалың ба-жынчыгай турган черге суур-жау тургустуна берген. Анаа трактор-биле хөдөлдүр элек-три станицаны туттуган соонда Илчинин лампочкалары бажынчыгай чыры берген бол-гаш чаа амыралдын олаа салдырар.

1947 чыл. Чедер-Хөлдүн кавызына чурттап чоран артар кужун калып, колхоз организастаннар. Олар бот-тарынн куезин илергейлеп, колхозун «Тилелге» деп чаа-гай ат-биле адап алганнар. Алдан амыр өргөсүнү жүжү катчы келгениниң соолдуге, делги өртөз даамалың ба-жынчыгай турган черге суур-жау тургустуна берген. Анаа трактор-биле хөдөлдүр элек-три станицаны туттуган соонда Илчинин лампочкалары бажынчыгай чыры берген бол-гаш чаа амыралдын олаа салдырар.

Улуг совет эртемден Феликс Ков Тывага шиңчел ажылы кылып чораш, Чедер-Хөлдү чүге иччаар адаанын сонуу-рап көргөн. Анаа мындыг та-йылбырын берген: Чедер—бо дээрге, одар-даа, сугта-даа чедер чер чүе, оон ужуң Чедер-Хөд деп адаан. Эртемден ол тайылбырга дыка ханган болгаш ул черин келер үези-нин дугайын болуп, эчон чур-тун кончуг шын адаан-дыр» деп чуулаан.

Улуг совет эртемден Феликс Ков Тывага шиңчел ажылы кылып чораш, Чедер-Хөлдү чүге иччаар адаанын сонуу-рап көргөн. Анаа мындыг та-йылбырын берген: Чедер—бо дээрге, одар-даа, сугта-даа чедер чер чүе, оон ужуң Чедер-Хөд деп адаан. Эртемден ол тайылбырга дыка ханган болгаш ул черин келер үези-нин дугайын болуп, эчон чур-тун кончуг шын адаан-дыр» деп чуулаан.

Улуг совет эртемден Феликс Ков Тывага шиңчел ажылы кылып чораш, Чедер-Хөлдү чүге иччаар адаанын сонуу-рап көргөн. Анаа мындыг та-йылбырын берген: Чедер—бо дээрге, одар-даа, сугта-даа чедер чер чүе, оон ужуң Чедер-Хөд деп адаан. Эртемден ол тайылбырга дыка ханган болгаш ул черин келер үези-нин дугайын болуп, эчон чур-тун кончуг шын адаан-дыр» деп чуулаан.

Баштай колхозтун, оон соонда совхозтун амыралын-га эргилдейт чүүл болза, ма-шина-трактор станицаларына турган техникамы колхозтар-нын болгаш совхозтарнын ар-гезине шилчидири база күр-болгаш куруккан черлерни массалык-биле шиңгээдир ап-гезелени болган.

Баштай колхозтун, оон соонда совхозтун амыралын-га эргилдейт чүүл болза, ма-шина-трактор станицаларына турган техникамы колхозтар-нын болгаш совхозтарнын ар-гезине шилчидири база күр-болгаш куруккан черлерни массалык-биле шиңгээдир ап-гезелени болган.

Баштай колхозтун, оон соонда совхозтун амыралын-га эргилдейт чүүл болза, ма-шина-трактор станицаларына турган техникамы колхозтар-нын болгаш совхозтарнын ар-гезине шилчидири база күр-болгаш куруккан черлерни массалык-биле шиңгээдир ап-гезелени болган.

Кур-Чер суурга чед бергени, ажил-агынын байламы-биле, танылып көрүүнү мурунда, күдүмчүг чораш-ла хей-хей чаарылга чонун амыралы-ныга болган дээрин көрүп болур бис. Ажылын күдүмчү-лүдүгү хөдөндүр кишикин ту-рар. Ол-ла бажында совхозтун дирекция чери болгаш өөредил-ге комбинаты турар. Оон ынай

Кур-Чер суурга чед бергени, ажил-агынын байламы-биле, танылып көрүүнү мурунда, күдүмчүг чораш-ла хей-хей чаарылга чонун амыралы-ныга болган дээрин көрүп болур бис. Ажылын күдүмчү-лүдүгү хөдөндүр кишикин ту-рар. Ол-ла бажында совхозтун дирекция чери болгаш өөредил-ге комбинаты турар. Оон ынай

Кур-Чер суурга чед бергени, ажил-агынын байламы-биле, танылып көрүүнү мурунда, күдүмчүг чораш-ла хей-хей чаарылга чонун амыралы-ныга болган дээрин көрүп болур бис. Ажылын күдүмчү-лүдүгү хөдөндүр кишикин ту-рар. Ол-ла бажында совхозтун дирекция чери болгаш өөредил-ге комбинаты турар. Оон ынай

Кур черниң өөредилге комбинадында

ТАНЫЖЫҢАР, АЖЫГЛАҢАР

Талдынын «Тилелге» совхозта өөредилге комбинады Тымда шак илди өөредилге черлериниң баштайгы.

Өөредилге комбинады аныктарга шити билгилер-биле чергелештир бергезишти берип турарынын учур-дуулазы уулу.

Кичээлдеринге таарымчалык бакымды, механизаторлар өөредилгесинге көргүзүп керекселерин, машина, тракторларын совхозтун дирекциясы хандырып турар.

Өөредилге комбинадынын ажил-амыраалында, өөредилгенин азы-бүрү хевирлерин ажил-биле холбарында берелер бар.

МООН ЭГЕЛЭН МЕН

Бистан өөредилге комбинадысы ажитыгына-ла 10 жыл болуп турар. Бо аразында дына хой кижилер мааа өөренип, оос чыл болган ортумак шкколаы доозуп үгөн.

Мен болум бо-за комбинадына 1963—64 өөредилге чылында калбак мергеклиди механизаторга өөренип, төрөз совхозумга ажыдап өгөздү мен.

ЭКИ ДООЗАР ДЭЭШ

Өөредилге комбинадыны 9-ку клавдыда 22 кижин өөренип турар бис. Эп-өрүм-биле калды ортумак шкколаы доозар, тускай мергеклиди чедип алар дээп кылып өөренип турар бис.

Бистин шкколада 11 класс-те өөренипчилер өөредилге болган чурум-сагытага үдөгөр-чиктеп көргүзүп, хойни таны ажыдап илдепчилер кижин турар.

Н. БЕЛЕК-ООЛ, 9-ку классчы.

Кол чүве—организаастаарында болгаш белеткелде

Партияны XXIV съездинде СЭКП ТК-нын Чингине секретары Л. И. Брежневтиң өттүттү илеткелдинде: «Кижиниң бодун бүгү талаалы сайзырапайжытпаанда коммунизмин тургузарынын өндүрүп үзүп бургузарлаттымас.

«Тилелге» совхозта өөредилге комбинады 1964 чылдан бээр бот-тускайлан өөредилге чери бооп ажылдып келген. Оон мурунда 1961—63 чылдарда мааа көзө аныктарын келжөөк шкколаы ажылдып турган.

«Тилелге» совхозта өөредилге комбинады 1964 чылдан бээр бот-тускайлан өөредилге чери бооп ажылдып келген. Оон мурунда 1961—63 чылдарда мааа көзө аныктарын келжөөк шкколаы ажылдып турган.

Чаа өөредилге чылы эгелээриниң мрак мурунда белеткел ажилдарын чорудуп турар бис. Комбинатка ажилдар башкыларын четелээшкенин, кузун өөренип өренкичлерин дамылаары болган комбинаттын өөренип бажынын азе дерин, септен азыры дээп ышкан ажилдар апаа хамааржы.

Комбинатта ажилдар башкыларын четелээшкенин февраль айда-ла кылган, районже чорудуп турар бис. Башкылар четелээшкенин уезинде ол чылын ажылган кыштаан башкыларын кижин бүрүзү-биле босаанын кылып турар. Келжөөк шкколага-даа, өөредилге комбинадында-даа

тускай быжылаттыган башкылар ажилдарга ажыдап эки түннелди болурунга уулу учур-дуулазы. Соелгу чылдарда өөредилге комбинадынын башкылар коллективинин составы элөзөн турум апарып, оларын үнүп, кирер чорун эвөөжөн.

Комбинатка-даа, келжөөк шкколага-даа кол чүве аныктарын өөредилге чүткүзүп, хандыгышыкынын болгаш күзүн хулаан алынган өренкичлеринин санын өөредилге чылынын дургузунда турум болдулар ажилче кичээлге сандары болуп. Келжөөк шкколага хундуску шкколанын башкылары дашырлап ажылдып болуп деп турар болалар бар.

Өөредилге эгелээриниң мурунда шкколага өөренип аныктарын дамынып чогуулазы-биле кылып азыры чүтүл-ла. Бо ажилды бис аны-ангы уелдерге кылып чорудуп турар бис. Өөредилге чылы доозуту билек совхозтун калбак кидинде болган комсомол комитетинде, ажилчыларын үчөг карточкаларын ортумак өртем чок, 30 хар четелээ назылы аныктарын дамынып ушта бижип ап турар бис.

«Сентябрь айда бот башкылар совхозтун бригадаларына болган будуругте участоктарына баргылап, өөредилге дугайында тайылып ажилдарын база өөренирип кузанынери дамынып тодардып турар. Оон соонда тургузтуган шити дамыдан шүүде дамынып турускаш, өөренири-биле бижикенериниң аттарын азып чарлаар.

Бистин өөредилге комбинадынын башкыларын мурунда совхозтун девиесеринде чурттап, ажылдан турар ортумак өртем чок аныктарын өөредилге ботун хаара тү-

дуп, кичээлдерини методиктиг бедик негелделерге дүүштүр эрттирер, аныктарын коммунисттиг чалчылдарга кижилер деп сорулгалар салдынын турар. Бо 1973—74 өөредилге чылында бистин өөредилге комбинадыныска 120 көдө аныктар өөредилгеге хаара туттуган. Ам комбинадыта 7-ден 11-ге чедип шити билгилериниң класстары өөренип турар болган 3-ку классын чолаачыларын база трактористер белеткээриниң курстары ажылдып турар.

Өөредилге комбинадынын онзагай талазы — аныктар шити билгилериниң класстарын доозуп ап, боттарынын шити билгилериниң деңгелин белдип турарындан аныкта, тускай мергеклиди чедип алып аргалыг болганын. Бисте шити билгилериниң класстары болган механизаторлар, чолаачылар белеткээр курстар негелелерин тускайлаан хүнеринде кичээлдеп турар. Чизээлээрге, поведенини, вторник, четерг хүнеринде шити билгилериниң класстары өөренип. Среда, суббота хүнеринде трактористер болган чолаачылар курстары өөренип. Өөредилге комбинадында тускай мергеклиди курстарын ажилдар аныктарын өөредилгеге чүтүлүп, сонугаралыга дээштин салдарын чедирер. Ичээлде да хамык учур мында өрес. Кол чүвү — аныктар ажил биле өөредилгени шын, шити кылдыр холбап шыдар кылдыр, аныктарын ажилынын, өөредилгенин байлааларын, будуругенин удуруткучлары биле сирый харылааны туулу турган, таарыштыр тургузуп бөриинде. Бо талазы-биле алырга, бистин совхозтун дирекциясы ажылдып турар аныктарын ажил шити төмөндө бир шак эрте костап чандырыптар дээп база оон илай оларын ажилынын аайы-биле кичээлдер үзүптер хире ажилдарга кирибей, өөренирипте элтип болуп кылдып таарыштырлар турар чүүдөр бары аки.

Аныктарын чедикширин өөредилгесинге башкыларын доло удулт. Кузун хулаан аныктарын өөреничлеринин санын чыл дургузунда турум болдулар дээп башкы бургуз чангыс өренкичи дээп бөзүн хой ажилдарын кылып турар.

Д. КОМУШКУ, Бур-Чер өөредилге комбинадынын өөредилге эргелекчи-зи.

Кызыл хоорай Советиниң «Тере-Хөл» молхозунда 1300 ажил иви бар. Ивилерге хамаарыштыр ветеринария ажилында эки тургускан. Ол аныкты ветфельдшер, коммунист Кембу Серенович Очур чедикшириниң шитипирлеп турар. ЧУРУНТА: К. Очур. Г. СИРОТИНИИҢ ФОТОЗУ.

Сибирьниң дожунда чечектер

НОВОСИБИРСК. Март 20. (СЭТА-нын хөр.) Бистин шилдик фигуристтериниң көргүзүп чунгулашкынын көрүп кузун ботун кижилер бөгүн «Сибирь» спорт ордузунга сыммаан. Каш дашыр делегей болган европа чемпионы Ирина Родина биле Александр Зайцевтиң, Людмила Пахомова биле Александр Горшковтиң, дегелейин удултуу болган маргалааларына киржиш, шанадыг черлерин ээлеп келген Алексей Улановтиң болган эске-лаа сургалы спортчуларын мергеклиди оон муң көрүкүлөр мага-даа көргөн.

вис чачыл болган Европаның кезинерге бо удааа киршилээн. Олар Мюнхенде ССРЭ-нин Улаустарын III кышкы спартакиадазынын түнел маргалаалары болуп турган Свердловскиге чедип келген. Ол доозулган сонда спортчулар иви көргүзүп чунгулашкынын кылган.

Фигуристтер мергеклини көргүзүрүн уламчылап турар бис, олар март 21-де Томскиге чунгулаш, 24-те—Кемеровога, 26-да—Промыскиге, 28-те—Новокузнецкиге, 30-де—Барнаулга көргүзүп чунгулашкынын кылдылар. Урал болган Сибирь хоорайларына фигуралар чунгулашкынын мастерлиги көргүзүп апрель 3-те доостур. Оон сонда Москвага, Ригага, Ленинградка, Ташкентке уламчылар.

Оон соорулаан — фигуралар чунгулашкынын илдерлерин, чер-чериниң спорт организациондарына, тренерлеринге, спортчуларына дуза көргүзүр бис.

СПОРТЧУ МЕДЭЭЛЕР

ААР АТЛЕТИКА. Штангистериниң «Найралдын шанаыла» делегей маргалааны Ереванда эртин турар. Ол маргалаа он беш чыл бурунлар докталтылган. Ында чаа-чаа делегей рекордтары тургустуу турар.

дүргөн (мурунда рекордунда 0,5 кг аар). Ичангаш штанга көдүрериниң иви хевирини каттыштыр 360 кг деленип көдүргөн, ол мурунда чедикшинин 2,5 кг ажилган.

Маргалаанын төөгүзүлө 50-ги рекорду эч чили деленип спортчуу Дьерд Кесеги (Венгрия) 106 кг штанганы хевиртен көдүргөн, мурундагы рекорду чарткан. Ол-ла деленип Кесеги тилекчи болуп үгөн.

Олимпий оюнларының болган делегей чемпионю ийи аар деленип штангази Васили Алексеев делегейин чаа рекордун тургускан. Ол 240,5 кг штанганы чоорту идип көдүргөн, эртен чылып Европа чемпионнадыга болуңу көргүчү чедикшининиң 0,5 кг бөдөлткен.

Чик деленип Минсктиң студентин Рафил Беленков штанга көдүрериниң иви хевирини ийи-биле 245 килограммын чедип алган, бирги черге үгөн.

ЧИК АТЛЕТИКА. Черниң бедиян халдыр талазы-биле Москвага болган маргалаага киржиш 30 спортчула эң дээр түннелди ССРЭ-ниң кышкы чемпионнадынын тилекчи Владимир Абрамов көргүскөн. Ол 219 сантиметрия ажа халаан.

Москва чурттуг Владимир Рыженков ортумак деленип штанга көдүргөн, хары удаа делегейиң үш рекордун тургускан.

25 харыг тулап мөгшымкар спортчу 162,5 кг штанганы алаан, хевиртен көдүрүп үдүргөн, ол дээрте мурунузуңдан бир килограммы азыг болган. Оон соонда 202 кг штанганы чоорту идиң көдүргөн.

Редатор В. С. ШАРАВИИ.

АГААР

Бөгүн республикага бузугаар, чамдык черлерге быскал хар чаар. Агаарың температура 0 градусу болур.

тураам дагын черлерге 1-6 градусу соор, өскөдөрлерге 1-6 градусу чыдылар. Кызылга шокор бузуугаар чагбас. Хат кошкак. Агаарың температура 0 градусу болур.

«НАЙРАЛ»: «Демир мака» (2 сериялы кад) 10,00, 12,40, 15,20, 18,00, 20,40 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Бора-тоолайлар» 8,30, 11,00, 14,20, 15,50, «Түндөк үндүргөн» 12,30, 17,20, 19,40, 21,00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Алдын дулгүрү», 10,00, «Чаа шунту истерин чүй шанын каакан» 15,00, 16,50, 18,40, 20,30 шактарда.

«ВЕСТОК»: «Илтиг моортайын чаа жууралдары» 11,00, 15,00, «Чугалажык» 16,50, 18,40, 20,30 шактарда.

«ЭНЕРГЕТИК»: КУЛЬТУРА БАЖЫҢЫ: «Кыз-Жибек» (2 сериялы кад) 17,00 шакта.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тараж 16056. ЧАГЫН № 646.

КӨРҮЛДЕГЕ БЕЛЕТКЕЛ

Бот-тыныгыр уран чүү көрүлдеинге белеткелдер Улуг-Хем району эгелээр. Март 12-де оргомнеттин баштайгы хуралы болган. Районга көрүлдеин башкарып чорудуп ол комитеттин составында СЭЭП Улуг-Хем райкомунун секретары Х. Е. Пору (даргазы), райкуекомунун культуры кидинин эргелекчи Н. Е. Аракчаа, профивилдерин каттышкан райкомунун дарганы С. Т. Ондар, Шаган-Арыг хоорайда Культура бажычынын директору Т. Ноговицна болган өскөлер-даа кирип турар.

Көрүлдеин апрель айдан эгелээр, ноябрга чедир канчаар эртериниң дугайында негелделери орта ажылдып кылган, чер-черде парткомарже, парторганизациларже, комсомол райкомарже, райкуекомунун культуры кидининге чорутулаан. Тус-тус ажил-агыларда, будуругте коллективтеринде көрүлдеге белеткелдер эгел берген.

О. НАМЧЫЛАН, «Шынның» тускай көр.

ТЫВА АССР-НИҢ ИХМ ССРЭ-НИҢ ИХМ-НИҢ ДЭЭДИ БОЛГАШ ОРТУМАК ӨӨРЕДИЛГЕ ЧЕРЛЕРИНГЕ КУРСАНТЫЛАР ЧЫЛДАЗЫН ЧАРЛАП ТУР

Өөренип хуусаазы дээди шкколаларга 4 чыл, ортумак шкколаларга 2 чыл. Анаа ИХМ органингарга ажилдар, өрдинде талазы-биле дээди болгаш ортумак эртемниң специалистерин белеткээр.

ССРЭ-ниң ИХМ-ниң Омск дээди шкколазына болгаш Иркутскингиң өрт-техниктиг училищесинге калкынын байдалы ИХМ органингарга ажилдарына тааржы. 30 хар чедир назылыларын хулаан алып. Волгоградта, Горькийде, Рязаньда дээди шкколаларга, ол ышкан Новосибирскиде, Хабаровскиде, Барнаулда, Саратовта ортумак шкколаларга үстүндө айткан чүүдөрдөн аныкта, шериң албанын эрттиргенерин хулаан алып.

Ундези чурттакчыларын конкурстан дашкаар хулаан алып.

ССРЭ-ниң ИХМ-ниң Омск дээди шкколазына болгаш Иркутскингиң өрт-техниктиг училищесинге калкынын байдалы ИХМ органингарга ажилдарына тааржы. 30 хар чедир назылыларын хулаан алып. Волгоградта, Горькийде, Рязаньда дээди шкколаларга, ол ышкан Новосибирскиде, Хабаровскиде, Барнаулда, Саратовта ортумак шкколаларга үстүндө айткан чүүдөрдөн аныкта, шериң албанын эрттиргенерин хулаан алып.

Шкколаларга кирерлер даразында эртемнеге конуруктуг экименнер тууар:

Дээди болгаш ортумак өөредилге черлериниң кирерин кузаныр эчки комиссиязы эртери-биле бо чылдын май 25-не чедир Тыва АССР-ниң ИХМ-ниң калбак кидининге даразында документалери-биле нелир:

1. Ортумак эртемниң дугайында документ болу-биле.

2. Шериң биледи (кир бижидилге хевирчелел).

3. Будуругте болгаш партия-комсомол талазы-биле характеристика.

4. Бөрт чокка тырттырган 3x4 хемчээлди үш чурку.

5. СЭЭП азы ВЛКСМ хооркомуну, райкомуну чоруткан бижин.

Шкколага дулаал Агаар хулаан алып кижилерин кичээлдер эгелээр үндөп эгелдеп халас чөмөнчелге, шити чурттаар чер, хеп болган айда 40 рубль хемчээлди стипендия-биле хандылар.

орус дылга болгаш литературга бижимел болгаш азе-биле;

ССРЭ төөгүзүлге бижимел-биле;

дашкыны дылга (чүлге дээди шкколаларга кирерлер);

телевидение

МАРТ 22-ДЕ

Москвадан 19.40 — Чараалдар, реклама.

МОСКВАДАН 15.35—Өнүгүп телекөргүзүп. Аныктарга программа «А+В». 16.35 — Өнүгүп телекөргүзүп. «Чыд-лаа четпес» деп уран-чөпн телефильминин баштайгы көргүзүп. 2-ги сериясы.

МОСКВАДАН 19.45—«Кижин, Чер, Октарга». Дамчыдылган Совет Эвилелингиң Маадры, ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавы В. И. Севастьянов чорудар. 20.15 — Делегейиң улаустарынын уран чогаалылаан. 20.45 — В. Пистолоннуң «Чадалар» деп хой сорыялг телешининиң баштайгы көргүзүп. 6-гы сериясы — «Дүстүр черде хоорайкыгыш». 22.40 — ССРЭ-ниң улустун эртин Людмила Зыкина ырлап тур. 23.00—23.30 — «Уен. Информастыг программа».

КЫЗЫЛДАН 17.50 — Урулгарга. Мультифильм. 18.00 — «Профессор Бадалы-биле ужуражылгалар». Телефильм. 18.30 — «Тоолдар шыгамыры». Дамчыдылга. 18.50 — Урулгарга. Мультифильм. 19.00—Телемелдер. 19.40 — «Алдын хуу» сөз чүткешкиңи». КИСКА фильм. 19.25 — Теле-

меделер. 19.40 — Чараалдар, реклама.

Кызылдың башкы училищези чаңчыл эзуар, март 28-те, четверте, 19 шакта училищениң хуралдар залына эрттирер келжээге келиринче бүгү доозукчуларын чалап тур.

Училищениң адреси: Кызыл хоорай, Колхозная, 56. Автобус доктар «Восток» деп черге № 3, 14 автобустарга олургаш, «Школа-интернат» деп доктар, черге дүжөр.

«Кызыл» дептериниң медээлери

МОСКВА. (СЭТА). ССРЭ-ниң бойдузунуң дугайында «Кызыл» дептериниң докталып тургускан, апаа дигрип амтандарың болгаш үнүп чүдүлдериниң эң ховартаан хевирлерин денделээр ужурау. ССРЭ-ниң көдө ажил-агы Министерствозунуң коллегиясы ол дугайында докталып хулаан алган.

Дирин бойдузунуң байлаан камгалаар болган өстүр талазы-биле Совет Эвилелинде хой чүдүлдерин кылып турар. Чуртта камгаладыл черлер чү ажим, түс-түс черлерде дини амтандарын тускай камгалап, өстүрүп турар. Ычээлде, шити-биле дини амтандар болган үнүп аймаа хой-хой чыладалаанар-биле улам ховартаар таварыгалар бооп турар. Эртемелдер ишкерлерин болган сүт ижерлерин 80 хире хевирлерин ховар азы чидип бар чыдар хевирлерге хамаарыштыр коруп туралар.

РЕДАКЦИЈАНЫҢ АДРЕСИ: 667000

Кызыл, Шетиякин-Бравченко кудумчуу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ. Редакторун 24-63, редакторуна оралакчыларынын 35-24, пропаганда кидинизин 23-54, харысалгалык секретарынын 23-35, партияжи амьдырал кидинизин 37-13, культура кидинизин 23-54, көдө ажил-агы кидинизин 21-47, улустун кидинизин 22-64, чага кидинизин 41-27, информация база совет тургузуп кидинизин 20-60, бухгалтериянын 31-75, корректорларын 27-41. Солун келбей барганга 32-75 телефоңче доктар.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвөлинин Ном үндүрер чер, полиграфия болган ком садмынын талазы биле эргелелиниң типографиясы. (Кызыл Шетиякин-Бравченко кудумчуу бажын № 1) ТС—00428